

1. Галицька Е. В. Фінансова статистика : [навч. посібник] / Е. В. Галицька, Н. В. Ковтун. – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2004. – 236 с.
2. Єрін Д. Л. Статистичні індикатори збалансованості зовнішньої торгівлі / Д. Л. Єрін // Проблеми статистики. Зб. наук. пр. – К. : НДІ статистики Держкомстату України. – 2002. – Вип. 4. – С. 194–200.
3. Парфенцева Н. Міжнародні статистичні класифікації в Україні. Впровадження й використання / Н. Парфенцева. – К. : Основи, 2000. – 351 с.
4. Офіційний сайт Держкомстату України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
5. Офіційний сайт НБУ – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.

*A. Kosyak*

## ANALYSIS OF FOREIGN TRADE ACTIVITY IN UKRAINE

*The article presents the results of analysis of export-import operations in Ukraine. Be based on Ukrainian Commodity Classification for Foreign Economic Activity the structure and structural changes in the nomenclature of foreign trade have been evaluated.*

**Keywords:** foreign trade activity, balance of payments, export-import transactions, trade balance, balance of goods, balance of services, classification, nomenclature.

УДК 336

*Крикун О. В.*

## ВПЛИВ НОВОГО ПОДАТКОВОГО КОДЕКСУ НА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ

*Визначено вплив Податкового кодексу на подальший розвиток малого підприємництва в Україні та показано важливість стимулювання розвитку малого бізнесу.*

**Ключові слова:** Податковий кодекс, малий бізнес, СМП, пільгова ставка, фізособа, юрособа, спрощена система оподаткування.

У грудні 2010 року Верховною Радою України затверджено Податковий кодекс. Прийняття цього документа, з одного боку, стало ще одним кроком до впорядкування системи законодавства; з іншого – змінилися правила регулювання системи оподаткування, а відтак, і вплив держави на бізнес. Дуже важливим питанням, що постало сьогодні, є оподаткування малого бізнесу в Україні. Із прийняттям Податкового кодексу діяльність суб'єктів малого підприємництва (СМП) також регулюється по-новому. Це стосується як ставки податку, форми подання звітності, так і взаємовідносин з іншими формами бізнесу. Тож, основною проблемою сьогодні в рамках запропонованої теми є розуміння умов, в яких буде діяти малий бізнес в Україні в результаті прийняття Податкового кодексу.

Розвиткові малого бізнесу, його фінансуванню і оподаткуванню присвячено багато досліджень,

зокрема, таких закордонних учених, як Р. Кантільон, С. Сісмонді, А. Сміт, Дж. Міль, А. Маршал, Ж.-Б. Сей та інших, серед вітчизняних – це Л. Д. Буряк, З. С. Варналій, Я. О. Береський, В. К. Збарський, О. Василюк, В. Вишневецького, А. Крисоватий; питання оподаткування, зокрема і малого бізнесу, розглянено у працях В. Гейця, А. Даниленка, Ю. Іванова, О. Кириленко, І. Лютого, І. Луніна, П. Мельника, Ц. Огня, А. Поддєрьогіна, В. Федосова, С. Юрія, Д. Книша, І. С. Кузнецова, В. І. Ляшенко. Приділено багато уваги фінансовому менеджменту підприємства. О. М. Біломісний та М. О. Савельєва з-поміж проблем розвитку малого бізнесу в Україні виділяють складну систему оподаткування, «тінізацію» економіки при використанні єдиного податку. Дослідження нового Податкового кодексу нещодавно було проведено аудиторською компанією Ernst&Young.

Мета статті – показати важливість стимулювання розвитку малого бізнесу і, зокрема, його залежність від системи оподаткування, обмеження, що існують сьогодні для СМП та вплив Податкового кодексу на подальший розвиток малого підприємництва в Україні, позитивні та негативні сторони кодексу і законодавчих актів, що позначаються на ринкових відносинах суб'єктів господарювання: малого і середнього, малого й великого бізнесів, малого бізнесу (МБ) та держави, споживача тощо. Наразі невідомо точно, як вплине Податковий кодекс на МБ, тому актуальним буде прогноз та висвітлення основних правил і можливих наслідків діяльності МБ в Україні.

В умовах функціонування ринкової економіки, де суб'єкти господарювання діють на ринкових засадах, малому бізнесу відводиться значна роль. Сьогодні економіка має бути мобільною, здатною реагувати на попит споживача, а отже, необхідні нові розробки, дослідження, нові продукти. Відомо, що малий бізнес мобільніший за середній і великий, яким через великі й середні обсяги виробництва продукції та її високий рівень стандартизації важко переорієнтовуватися. Тобто нині успішними є ті компанії, що постійно випускають на ринок нові або якісніші продукти із широким асортиментом. Малий бізнес за своєю природою гнучкіший, а тому здатний краще адаптуватися до умов ринку, що постійно змінюється [1].

Малий бізнес сприяє створенню робочих місць, і хоча їх кількість менша, ніж у великих корпораціях, це є показником того, наскільки держава сприяє розвитку цього напрямку, як здійснює свою внутрішню політику, знижуючи рівень безробіття, стимулюючи економічний розвиток та інновації. В указі Президента «Про державну підтримку малого підприємництва» чітко зазначено, що «підтримка малого підприємництва є одним з найважливіших завдань державної політики» [2].

Отже, підтримка малого бізнесу, з одного боку, є питанням створення робочих місць і внутрішнього валового продукту, а з другого – впровадженням інновацій. Держава має підтримувати малий бізнес як важливий суб'єкт економічних відносин. На розвиток бізнесу держава може впливати через різноманітні програми його підтримки, стимулювання, протекціонізм на юридичному та економічному рівнях, але сьогодні, в умовах обмеженого фінансування (майже повної відсутності фондів із розвитку бізнесу) методом впливу держави на малий бізнес є його оподаткування. Форма і методи оподаткування бізнесу визначають як його розвиток, так і ефективність отримання коштів до бюджету від СМП. До прийняття нового Податкового кодексу у малого біз-

несу існувала ціла низка проблем, які ускладнювали його діяльність (рис. 1).

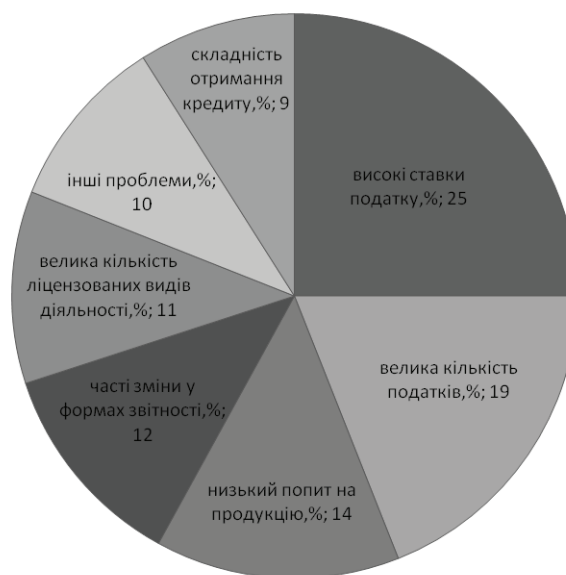


Рис. 1. Проблеми розвитку малого бізнесу [3]

З наведеної діаграми видно, що в Україні розвитку малого підприємництва перешкоджають високі ставки податку та їх велика кількість. Багато суб'єктів МП перейшли на спрощену систему оподаткування, сплачуючи таким чином меншу кількість податків із постійною ставкою з умовою обмеження прибутку [4]. З іншого боку, існує низка нерегуляторних обмежень, таких як непорядкованість відносин власності, вузькість ринків збуту, нерозвиненість ринкової інфраструктури та збутової інфраструктури підприємств, нерозвиненість конкурентного середовища та недобросовісна конкуренція, брак власних обігових коштів та низька доступність кредитних ресурсів, дефіцит інвестиційних ресурсів, відсутність мотивації до інвестиційної та інноваційної діяльності тощо [5, с. 81].

Метою нового Податкового кодексу було не тільки упорядкувати систему законодавства у сфері податкового регулювання, а й поліпшити умови ведення бізнесу і таким чином стимулювати економіку. «Основним завданням нового податкового Кодексу є виведення з тіні бізнесу, унеможливлення використання схем ухилення від оподаткування, можливість здійснення конкретних заходів з боку контролюючих органів щодо платників, які мінімізують свої податкові зобов'язання, в той же час – поліпшення умов бізнесу для сумлінних платників податків» [6].

На думку деяких учених, спрощена система оподаткування вже себе вичерпала і її варто застосовувати тільки як тимчасовий захист для стимулювання економіки. Нині вона використовується підприємцями для обмеження оподаткування підприємств і таким чином збільшення

доходів, винесення прибутків у тінь, дроблення підприємств тощо [7]. Отже, Податковий кодекс, з одного боку, спрямований на усунення цих проблем, із другого – стимулювання розвитку малого бізнесу [8].

Варто зазначити, що у Податковому кодексі відсутній розділ, що регулює діяльність суб'єктів малого підприємництва за спрощеною системою оподаткування. Таким чином, усі СМП, що сьогодні працюють за такою системою оподаткування, і далі діятимуть згідно з указом Президента про «Спрощену систему оподаткування малого бізнесу в Україні». Водночас, для суб'єктів МП, які не перейшли на спрощену систему оподаткування, так само як і для інших форм бізнесу, передбачено поступове зниження ставки податку на прибуток: 23 % – з 1 квітня 2011 р., 21 % – з 1 квітня 2012 р., 19 % – з 1 квітня 2013 р., 16 % – з 1 квітня 2014 р., а податок на додану вартість становитиме 17 % з 1 січня 2014 р. [9].

Податковим кодексом визначено низку нових обмежень та положень, якими регулюватиметься також і діяльність малого бізнесу. Це податкова адреса для фізичних осіб – місце проживання власника бізнесу, для юридичних – місце реєстрації підприємства. (Ст. 45). Фізичні особи, СПД стають на облік за категорією «самозайнятих суб'єктів» і таким чином оподатковуються відповідно. Доходи громадян, отримані протягом календарного року від провадження незалежної професійної діяльності, оподатковуються за ставками, визначеними в П.167.1 Ст. 167 ПК. Отже, таким громадянам-підприємцям доведеться заповнювати податкову декларацію і сплачувати податок із фізичних осіб. Така система оподаткування дещо близька до американської, коли дрібні підприємці (sole proprietorship) також сплачують податки, як податок на прибуток фізосіб [10].

Існує два варіанти подання звітності – в електронній (обов'язковій для великих та середніх платників податків – ст. 49.4) та документарній формах. Розробляється автоматизована система «Єдине вікно подачі електронної звітності» (пункт 49.17). Сьогодні всім платникам податків доводиться додатково надавати, окрім електронної версії, звітність у паперовому вигляді. Відповідно, після впровадження системи «Єдиного вікна...» СМП стане легше декларувати податки й у разі дотримання форми і правильних реквізитів, швидше подавати звітність до ДПАУ, адже система автоматично усуватиме технічні помилки. Отже, кількість паперів зменшиться, що також позитивно вплине на ведення бізнесу і довіклля.

У ПК розширено перелік перевірок із поділом на камеральні, документальні (планові та

непланові, виїзні й невиїзні) та фактичні (Ст. 75). Своєю чергою, фактичні перевірки здійснюватимуться «за місцем фактичного провадження платником податків діяльності, розташування господарських або інших об'єктів права власності такого платника» (П. 1.3 Ст. 75). Перевірки стосуватимуться також розрахункових та касових операцій, наявності ліцензій, патентів, свідоцтв тощо. Фактичні перевірки проводитимуться без попередження платника податків (Ст. 80.1). Визначено максимальні строки проведення перевірок для СММ (Ст. 82) – 10 робочих днів із можливістю пролонгування на 5 днів, для позапланових перевірок – 5 днів із можливістю пролонгування на 2 дні. Однією з особливостей Податкового кодексу є те, що для малого бізнесу, так само як і для середнього, не передбачено тимчасової призупинки до 30 днів документальної планової та позапланової перевірок, що, як правило, застосовується для великого бізнесу. Виникає запитання, чому такі преференції надаються великому бізнесу, а з іншого боку, ДПАУ зможе перевіряти СММ багатьма методами тривалий час, призупиняючи діяльність підприємства на цей термін, що може викликати хоча і тимчасові, але незручності для ведення підприємницької діяльності.

Податковий кодекс накладає низку санкцій та штрафів для платників податку. Зокрема, для платників єдиного податку його несплата карається штрафом у розмірі 50 % від суми єдиного податку. У Кодексі також зазначено, що не застосовуються фінансові санкції до платників податку на прибуток підприємств і тих, що перейшли на спрощену систему оподаткування, через порушення податкового законодавства за результатами діяльності у другому та третьому кварталах 2011 р. (10-й розділ, перехідні положення), а штрафні санкції за недотримання податкового законодавства у період з 1 січня по 30 червня 2011 р. становлять не більше ніж 1 гривню за кожне порушення. Отже, Податковий кодекс дає широку можливість платникам єдиного податку і платникам податку на прибуток порушувати податкове законодавство, не сплачуючи податок фактично протягом року, таким чином зменшуючи податкові надходження до бюджету.

Іншим важливим пунктом Податкового кодексу є пільгова ставка податку на прибуток підприємствам на 5 років із 1 квітня 2011 р. по 1 січня 2016 р. Ставка податку для таких підприємств дорівнюватиме 0. При цьому існує низка умов, яким має відповідати платник податку: розмір доходів СММ кожного звітного податкового періоду наростаючим підсумком не має перевищувати 3 млн грн; нарахована за кожний місяць звітного періоду заробітна плата працівників, що перебувають із платником податку у трудо-

вих відносинах, має бути більшою за дві мінімальні заробітні плати. СМП повинні відповідати критеріям:

а) утворені в установленому законом порядку після 1 квітня 2011 р.;

б) чинні, у яких протягом трьох попередніх років (або протягом усіх попередніх періодів, якщо з моменту їх утворення пройшло менше ніж три роки) щорічний обсяг доходів задекларовано в сумі, що не перевищує 3 млн грн, та у яких кількість працівників протягом цього періоду не перевищувала 20 осіб;

в) зареєстровані платниками єдиного податку в установленому законодавством порядку до набрання чинності цього Кодексу, за останній календарний рік обсяг витрат від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) становив до 1 млн грн, а середньооблікова кількість працівників була до 50 осіб. Це сприятиме створенню нових підприємств суб'єктів МСП протягом наступних п'яти років, і надаватиме «податкові канікули» низці підприємств, заснованих до 1 квітня 2011 р. Таким чином, держава стимулюватиме реінвестицію прибутку, що нині становить 1/5 від загально-го. Але варто зазначити, що для оподаткування за пільговою ставкою існує низка обмежень, таких як: неможливість оподаткування реорганізованих з цією метою підприємств, тих, що займаються азартними іграми, виробленням підакцизних товарів, паливно-мастильних товарів тощо. Тобто Податковим кодексом встановлено ліміти на подібну діяльність.

Існує також ще один важливий аспект, що

впливає на діяльність малих підприємств, зокрема тих, що перебувають на спрощеній системі оподаткування. За новим Податковим кодексом заборонено вважати валовими витратами послуги і товари, куплені у «спрощенців». На думку експертів, це спричинить підвищення цін на товари юросіб через «випадання» з ланцюжка фізособа-підприємець. Наприклад, супермаркети вже вдалися до подібних заходів [11]. З 1 січня було введено нові акцизи на низку товарів, їх очікування та поява самих акцизів призвели до подорожчання пального, що, своєю чергою, спричинило подорожчання продукції та сировини. Таким чином, СМБ стало набагато дорожче купувати сировину, а в умовах, коли юрособи відмовлятимуться співпрацювати зі спрощенцями, вони втратять основних клієнтів, що також призведе до погіршення діяльності. Водночас підприємці, що не перебувають на спрощеній системі оподаткування, з часом сплачуватимуть усе менший податок на прибуток.

Отже, у статті охарактеризовано основні положення нового Податкового кодексу, які можуть вплинути на мале підприємництво, але сьогодні неможливо точно спрогнозувати, який саме вони матимуть вплив – позитивний (пільгова ставка, зменшення податку на прибуток тощо) чи негативний (подорожчання ресурсів, обмеження роботи із юрособами). Але подальші дослідження є перспективними, оскільки з'являтиметься додаткова теоретична та практична база, а податкова система удосконалюватиметься задля стимулювання і розвитку малого бізнесу.

1. Kelly D. Edmiston. The Role of Small Businesses in Economic Development / Kelly D. Edmiston [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.kc.frb.org/publicat/cap/Edmiston\\_WP\\_SmallBusRole04.pdf](http://www.kc.frb.org/publicat/cap/Edmiston_WP_SmallBusRole04.pdf) – Назва з екрана.
2. Про державну підтримку малого підприємництва : Указ Президента України // Урядовий кур'єр. – 1998. – 16 травня.
3. Крупка М. Тенденції та проблеми формування ринку кредитних послуг в Україні / М. Крупка, О. Скаско // Вісник Національного банку України. – 2007. – № 11. – 84 с.
4. Про спрощену систему оподаткування обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва : Указ Президента України // Урядовий кур'єр. – 1998. – 7 липня.
5. Біломістний О. М. Проблеми та перспективи розвитку малого бізнесу в Україні на сучасному етапі розвитку економіки / О. М. Біломістний, М. О. Савельєва // Економічний простір : зб. наук. праць. – Дніпропетровськ : ПДАБА, 2008. – № 15. – С. 78–84.
6. Матеріали з офіційного сайту Державної податкової адміністрації / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://dps.km.ua/pod\\_kodex/podkodex\\_main.php?id=2523&podkodex\\_main](http://dps.km.ua/pod_kodex/podkodex_main.php?id=2523&podkodex_main). – Назва з екрана.
7. Кармінська-Белоброва М. В. Спрощена система оподаткування як складова податкового механізму державного управління соціально-економічним розвитком, с. 168–172, / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://194.44.242.244/portal/Soc\\_Gum/Dtr\\_du/2010\\_4/files/DU410\\_39.pdf](http://194.44.242.244/portal/Soc_Gum/Dtr_du/2010_4/files/DU410_39.pdf). – Назва з екрана.
8. Лютий І. О. Проблеми та перспективи спрощеної системи оподаткування суб'єктів малого підприємництва в Україні / І. О. Лютий, М. В. Романюк // Фінанси України. – 2007. – № 6. – С. 31–38
9. Ernst&Young, Налоговый кодекс Украины – краткий обзор, 20.01.2010.
10. Ван Хорн Дж. К. Основы управления финансами. / Дж. К. Ван Хорн. – М. : Финансы и статистика, 1996. – 803 с.
11. Матеріали з інтернет-сайта «Економічна правда», стаття «Податковий кодекс вже спричинив подорожчання», 06.12.2010 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.epravda.com.ua/news/2010/12/6/260655/> – Назва з екрана.
12. Матеріали з офіційного сайту Верховної Ради України, «Податковий кодекс України» : закон Верховної Ради України від 02.12.2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17>. – Назва з екрана.

О. Крукун

## THE IMPACT OF NEW TAX CODE ON THE PROSPECTS OF DEVELOPMENT OF SMALL BUSINESS

*The influence of the tax code to further development of small business in Ukraine is determined; the importance of small business development stimulating is shown. It is defined Tax code influence on further development of small entrepreneurship in Ukraine, shown an importance of small business stimulation.*

**Keywords:** tax code, small business, special tax rate, physical person, legal person, simplified system of taxation.

УДК 336

Ляпало Є. Т.

## МОНЕТАРНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ПЕРЕХІДНОЇ ЕКОНОМІКИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

*Визначено основні особливості та проблеми монетарної політики НБУ і перспективи її вдосконалення.*

**Ключові слова:** монетарна політика, національний банк України, таргетування валютного курсу, інфляційне таргетування.

Монетарна політика в Україні проходить складний і тривалий етап свого становлення. На теренах нашої держави ще не діє ринок з усіма притаманними йому механізмами, значна частина економіки перебуває у тіні, не достатньо розвинуті фінансові інститути, даються знаки наслідки доларизації економіки, а також погано розвинений ринок цінних паперів, що унеможливує використання деяких основних інструментів монетарної політики. При цьому сутність самого поняття «гроші» у сучасних умовах доволі відрізняється від того, що існувало кілька десятиліть тому, а отже, варто бути дуже обережним із впровадженням тих чи інших механізмів ринку. Досить популярною є роль зовнішнього кредиту, який впливає на пропозицію грошей та інфляцію у нашій країні, адже ми маємо політику таргетування валютного курсу. У цій статті пропонуємо до розгляду основні проблеми національної монетарної політики та можливі шляхи їх подолання.

Зокрема, становлення та розвиток монетарної політики України детально висвітлені у циклі статей директора департаменту монетарної політики Національного банку України Н. Гре-

беник [2, 5, 7], де розписані основні інструменти та їх застосування. Однак нез'ясованим залишається питання про використання норми резервування на короткострокову перспективу та її альтернативи, а також упровадження фондового ринку, що нормально функціонував би, для підвищення ефективності купівлі/продажу державних цінних паперів. Основні напрями сучасної монетарної політики, їх переваги та недоліки досліджував Р. Лисенко [3], а роль таргетування валютного курсу – А. Кулінець [4], однак досі ґрунтовно не проаналізовано вплив іноземної валюти в сукупності грошової маси на економічне становище, а також роль валютних інтервенцій. Сутність грошей розглядали у своїй праці О. Петрука та Н. Вигловська [6], однак хотілося б більше виділити їх роль у підтриманні макроекономічної стабільності.

Отже, основні цілі статті такі:

- дати визначення грошей, яке відображало б їх сутність та роль у монетарній політиці;
- дослідити вплив використання норми резервування у короткостроковій перспективі, а також альтернативи цього інструменту у нашій державі;